

ЗАТВЕРДЖУЮ

Заступник директора з навчальної роботи

Інна БЕРЛАДІН

«__» _____ 2024р.

СИЛАБУС ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

МЕДСЕСТРИНСТВО В ОФТАЛЬМОЛОГІЇ

(назва навчальної дисципліни)

освітній рівень: **фахова передвища освіта**

(назва освітнього рівня)

освітньо-професійний ступінь: **фаховий молодший бакалавр**

(назва освітньо-професійного ступеня)

спеціальність: **223 Медсестринство**

(шифр, назва спеціальності)

освітньо-професійна програма: **сестринська справа**

(назва освітньо-професійної програми)

вид освітньої компоненти: **вибіркова**

Розробники:

Микола ГЛАДКИЙ – викладач медсестринства в офтальмології, вища категорія.

РОЗГЛЯНУТО І СХВАЛЕНО

на засіданні циклової комісії

**освітніх компонентів, що формують спеціальні
компетентності хірургічного, педіатричного та
акушерсько-гінекологічного профілю**

(назва ЦК)

Протокол від _____ 2024 р. №

Голова ЦК _____ ІПП

ПРОЛОНГОВАНО

на 202_ -202_ навчальний рік

Протокол від «__»__ 20__ р. №__

Голова ЦК _____ ІПП

на 202_ -202_ навчальний рік

Протокол від «__»__ 20__ р. №__

Голова ЦК _____ ІПП

на 202_ -202_ навчальний рік

Протокол від «__»__ 20__ р. №__

Голова ЦК _____ ІПП

на 202_ -202_ навчальний рік

Протокол від «__»__ 20__ р. №__

Голова ЦК _____ ІПП

на 202_ -202_ навчальний рік

Протокол від «__»__ 20__ р. №__

Голова ЦК _____ ІПП

СИЛАБУС ОСВІТНЬОГО КОМПОНТА

МЕДСЕСТРИНСТВО В ОФТАЛЬМОЛОГІЇ

1. Загальна інформація про освітній компонент	
Спеціальність	223 Медсестринство
Освітньо-професійна програма	Сестринська справа
Освітньо-професійна ступінь	фаховий молодший бакалавр
Статус дисципліни	вибіркова
Мова викладання	українська
Курс / семестр	Курс /семестр на основі БЗСО
Кількість ЄКТС	3
Загальна кількість годин	90
Лекції	9
Практичні заняття	34
Самостійна робота	47
Семестр	5
Циклова комісія	Циклова комісія освітніх компонентів, що формують спеціальні компетентності хірургічного, педіатричного та акушерсько-гінекологічного профілю
Викладач	Гладкий М.І. спеціаліст вищої категорії
Контактна інформація	Електронна адреса
Дні занять	За розкладом відповідно до графіка освітнього процесу
Консультації	аудиторія 50

2.Анотація освітнього компонента

Дисципліна «Медсестринство в офтальмології» є нормативною дисципліною зі спеціальності Сестринська справа. Навчальну дисципліну розроблено таким чином, щоб надати здобувачам фахової перед вищої освіти необхідні знання для формування практичних умінь, для застосування їх у конкретних практичних ситуаціях, використовувати обладнання та інструменти для діагностики, лікування та профілактики захворювання, приймати обґрунтовані рішення щодо надання невідкладної допомоги та обмінятися професійним досвідом.

3.Мета та завдання освітнього компонента

Мета навчальної дисципліни.

Підготувати медичних сестер до самостійної роботи в умовах ФАПу, для роботи в лікувально-профілактичних закладах, навчити їх діагностувати офтальмологічні захворювання та невідкладні стани у даній галузі та вчасно надавати невідкладну медичну допомогу при загрозливих для життя станах, асистувати лікареві під час виконання складних інструментальних, ендоскопічних обстежень на лікувальних процедур.

Основні завдання навчальної дисципліни спрямовані на досягнення результатів навчання:

Формування системи знань професійних умінь та практичних навичок, що складають основу майбутньої професійної діяльності .

Здатність планувати необхідний спектр обстеження пацієнта . реалізувати даний план та оцінювати результат обстеження, та ведення пацієнтів у конкретному випадку.

Здатність забезпечувати конфіденційність інформації, духовну, моральну рівновагу пацієнта на засадах неосудної поведінки середнього медичного персоналу.

Орієнтуватися у груповій приналежності, особливостях фармакодинаміки та фармакокінетики медикаментозних засобів, які використовуються середнім медичним персоналом у процесі ведення пацієнта у конкретному випадку.

4. Перереквізити та постреквізити

(Міждисциплінарні зв'язки)

Перелік навчальних дисциплін, на яких базується вивчення навчальної дисципліни	Перелік навчальних дисциплін, для яких закладається основа в результаті вивчення навчальної дисципліни
Анатомія та фізіологія людини	Інфекційні захворювання
Медична і біологічна фізика	Медсестринство у внутрішній медицині
Фармакологія	Медсестринство в педіатрії
Патологічна фізіологія	Медсестринство в хірургії

5. Компетентності

5.1 Згідно з вимогами Освітньо-професійної програми Чемеровецького медичного фахового коледжу «Сестринська справа» затвердженої рішенням педагогічної ради протокол №21 від 26.06.2024 року) та введеною в дію наказом директора (№77 від 28.06.2022р), відповідно до Програми «Медсестринство в офтальмології» для вищих медичних (фармацевтичних) навчальних закладів I—III рівнів акредитації при вивченні дисципліни «Медсестринство в офтальмології» здобувачі освіти повинні досягти таких компетентностей:

Загальні компетентності

ЗК 1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК 3. Усвідомлення рівних можливостей та гендерних проблем.

ЗК 4. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 5. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК 6. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК 7. Здатність спілкуватися іноземною мовою.

ЗК 8. Здатність до міжособистісної взаємодії.

Спеціальні компетентності –СК

СК 1. Здатність до застосування професійних стандартів та нормативно-правових актів у повсякденній медичній практиці.

СК 2. Здатність до вміння задовольняти потреби пацієнта протягом різних періодів життя(включаючи процес умирання), шляхом обстеження, діагностики, планування та виконання медичних втручань, оцінювання результату та корекції індивідуальних планів догляду та супроводу пацієнта.

СК 3. Здатність до само менеджменту у професійній медичній діяльності.

СК 4. Здатність до співпраці з пацієнтом, його оточенням, з іншими медичними й соціальними працівниками на засадах сімейно-орієнтованого підходу, враховуючи особливості здоров'я чи перенесені хвороби та фізичні, соціальні, культурні, психологічні, духовні чинники і фактори довкілля, здійснювати санітарно-просвітницьку роботу.

СК 5 Здатність до динамічної адаптації та саморегуляції у важких життєвих і професійних ситуаціях з урахуванням механізму управління власними емоційною, мотиваційно-вольовою, когнітивною сферами.

СК 6 Здатність до роботи в мультидисциплінарній команді при здійсненні професійної діяльності, для ефективного надання допомоги пацієнту протягом життя, з урахуванням усіх його проблем зі здоров'ям.

СК 7 Здатність до вміння обирати обґрунтовані рішення в стандартних клінічних ситуаціях, спираючись на здобуті компетентності та нести відповідальність відповідно до законодавства.

СК 8 Здатність до використання інформаційного простору та сучасних цифрових технологій в професійній медичній діяльності.

СК 9 Здатність до використання сукупностей професійних навичок (умінь) при підготовці та проведенні діагностичних досліджень та застосовуванні дезінфікуючих і лікарських засобів у професійній діяльності.

СК 10 Здатність до забезпечення безпеки пацієнта, дотримання принципів інфекційної та особистої безпеки, збереження здоров'я у процесі здійснення догляду, виконання маніпуляцій, процедур, при переміщенні та транспортуванні пацієнта, наданні екстреної медичної допомоги.

СК 11 Здатність до застосування сукупностей втручань та дій для забезпечення пацієнту гідного ставлення, конфіденційності, захисту його прав, фізичних, психологічних та духовних потреб на засадах транскультурального медсестринства, толерантної та неосудної поведінки.

СК 12 Здатність до безперервного професійного розвитку фахівців у сфері охорони здоров'я (освіта впродовж життя).

СК 13 Здатність до використання професійно профільованих знань, умінь та навичок для здійснення санітарно-гігієнічних і лабораторних досліджень, протиепідемічних та дезінфекційних заходів.

СК 14 Здатність до дотримання принципів медичної етики та деонтології.

СК 15 Здатність до здійснення профілактичних втручань, спрямованих на зменшення інфекційних захворювань серед дорослого та дитячого населення, зокрема вакцинацію згідно з календарем профілактичних щеплень та екстрену імунопрофілактику, включаючи її популяризацію.

6.Результати навчання

РН 1. Вільно спілкуватися державною та іноземною мовами для комунікації, ведення медичної та іншої ділової документації.

РН 2. Застосовувати сучасні цифрові та комунікативні технології для пошуку інформації та документування результатів професійної діяльності.

РН 3. Застосовувати основні положення законодавства в охороні здоров'я.

РН 4. Вести медичну документацію за формами, встановленими нормативно-правовими документами.

РН 5. Дотримуватися правил охорони праці та безпеки життєдіяльності.

РН 6. Обирати тактику спілкування з пацієнтами та членами їхніх родин, колегами, дотримуючись принципів професійної етики, толерантної та неосудної поведінки при здійсненні професійної діяльності, з урахуванням соціальних, культурних, гендерних та релігійних відмінностей.

- РН 7. Застосовувати паліативну компетентність при роботі з пацієнтами, їх оточенням, медичними та соціальними працівниками під час здійснення професійної діяльності.
- РН 8. Вживати заходи спрямовані на створення безпечного лікарняного середовища та дотримання лікувально-охоронного режиму, в інтересах збереження власного здоров'я та зміцнення здоров'я пацієнта .
- РН 9. Розпізнавати й інтерпретувати ознаки здоров'я і його змін, хвороби чи інвалідності (оцінка/діагноз), обмежень можливості повноцінної життєдіяльності та визначати проблеми пацієнтів при різних захворюваннях і станах.
- РН 10. Вміти проводити підготовку пацієнта до лабораторних, інструментальних та інших досліджень, здійснювати забір біологічного матеріалу та проб, скеровувати до лабораторії.
- РН 11. Застосовувати лікарські препарати та медикаменти при здійсненні професійної діяльності.
- РН 12. Виконувати медичні маніпуляції та процедури відповідно до фахових протоколів, алгоритмів, включаючи надання послуг з первинної медичної допомоги в складі команди первинної медичної допомоги .
- РН 13. Надавати екстрену та невідкладну долікарську медичну допомогу.
- РН 14. Здійснювати заходи щодо збереження репродуктивного здоров'я населення з метою покращення демографічної ситуації.
- РН 15. Надавати консультативну допомогу та здійснювати навчання населення щодо здорового способу життя, наслідків нездорового способу життя, важливості збільшення фізичної активності та здорового харчування, вакцинації; забезпечувати реабілітацію реконвалесцентів та диспансеризацію пацієнтів.
- РН 16. Вживати заходи, спрямовані на специфічну та неспецифічну профілактику захворювань.

7.3 Міст освітнього компонента

7.1. Тематичний план освітнього компонента

№ З/п	Тема	Загальна кількість годин	З НИХ		
			теоретичні заняття	практичні заняття	самостійна робота
1	<i>Вступ. Історія розвитку офтальмології, Анатомія та фізіологія органа зору. Рефракція та акомодация</i>	22	2	8	12
2	<i>Захворювання кон'юнктиви і повік</i>	14	1	6	7
3	<i>Захворювання слізного та очорухового апарату очей, орбіти</i>	13	1	6	6
4	<i>Захворювання склери, рогівки, судинної оболонки очей і кришталика</i>	16	2	6	8
5	<i>Глаукома</i>	10	1	2	7
6	<i>Захворювання сітківки і зорового нерва. Ушкодження органа зору. Травми, контузії, опіки. Охорона праці в галузі</i>	15	2	6	7
7	<i>Усього</i>	90	9	34	47

7.2. Темі лекційних занять

№ п/п	Назва теми	Кількість годин	Рекомендовані джерела
1	Анатомія та фізіологія органа зору. Рефракція та акомодация. АФО, захисного і додаткового апарату ока. Функції органа зору, дослідження зорових функцій. Поняття про рефракцію та акомодацию.	2	О.М. Корконігіно «Медсестринство в офтальмології» Київ «Медицина» 2008 р. с. 23-44. с. 87-97. Г.Д. Жабоедов «Офтальмологія» Київ «Медицина» 2018 р. с. 15-64.
2	Медсестринський процес при захворюваннях кон'юктиви, повік, орбіти, слізного та окорухового апарату. Проблеми пацієнтів в разі запальних захворювань кон'юктиви. Особливості медсестринської діяльності в процесі діагностики та лікування пацієнтів при кон'юктивітах. Медсестринська оцінка запальних і незапальних патологічних процесів у повіках. Дакріоцистит, дакриоденіт, флегмона орбіти, косоокість-участь медсестри в діагностиці та лікуванні.	2	О.М. Корконігіно «Медсестринство в офтальмології» с.45-58 с.76-86 Г.Д. Жабоедов «Офтальмологія» с. 65-118
3	Медсестринський процес при захворюваннях склери, рогівки, судинної оболонки, кришталика ока. Склерит, епісклерит – мед сестринська діагностика лікування. Гострі і хронічні кератити, іридоцикліти, хоріоїдити – роль медсестри в діагностиці, лікуванні, профілактиці. Роль медсестри в діагностиці та лікуванні катаракти.	2	О.М. Корконігіно «Медсестринство в офтальмології» с.99-113 Г.Д. Жабоедов «Офтальмологія» с. 119-165
4	Медсестринський процес при захворюваннях сітківки, зорового нерва, глаукомі. Глаукоми, класифікація стадії глаукоми, сучасні ліки, невідкладна долікарська допомога в разі гострого нападу глаукоми. Сучасні хірургічні методи лікування глаукоми. Зв'язок патології сітківки з загальними захворюваннями організму. Гострі та хронічні захворювання зорового нерва.	2	О.М. Корконігіно «Медсестринство в офтальмології» с.53-68 с.119-122 Г.Д. Жабоедов «Офтальмологія» с. 173-227
5	Медсестринський процес при ушкодженнях органа зору. Охорона праці в галузі Проблеми пацієнтів з травмами та опіками органа зору. Медсестринська оцінка стану пацієнта, невідкладна допомога при проникних і непроникних	2	О.М. Корконігіно «Медсестринство в офтальмології» с.124-130 Г.Д. Жабоедов «Офтальмологія» с. 228-278

	пораненнях очного яблука , опіках , органа зору . Правила техніки безпеки та охорони праці в галузі.		
--	---	--	--

7.3 Теми практичних занять

№ П/п	Назва теми	Кількість годин	Рекомендовані джерела
1	Функція органа зору .Методи дослідження зорових функцій. Таблиці для визначення гостроти зору , кольоровідчуття,периметр для визначення поля зору. Дослідження зорових функцій , аналіз отриманих результатів. Практичні навички - визначення гостроти зору ; - визначення поля зору ; - визначення кольоросприйняття ; - дослідження бінокулярного зору;	2	О.М. Корконігіпо «Медсестринство в офтальмології» Київ «Медицина» 2008 р. с.23-43. Г.Д. Жабосєдов «Практикум з очних хвороб» Київ «Здоров'я» 2002р. с. 4-24.
2	Організація роботи очного кабінету. Медсестринське обстеження пацієнта . Ознайомлення з улаштуванням та обладнанням очного кабінету поліклініки. Медсестринське обстеження пацієнта і збирання анамнезу,скарг , визначення загальних захворювань , професійних шкідливостей. Практичні навички - збирання анамнезу ; - провести зовнішній огляд очного яблука; - провести накладання стерильного стола; - ознайомитись з медичною документацією кабінету.	2	О.М. Корконігіпо «Медсестринство в офтальмології» Київ «Медицина» 2008 р. с. 12-22. Г.Д. Жабосєдов «Практикум з очних хвороб» Київ «Здоров'я» 2002р. с. 4-6.
3	Рефракція та акомодация. Ознайомитися з набором лінз . Проведення визначення рефракції. Аналіз отриманих результатів. Підбір окулярів при міопатії , гіперметропії , астигматизмі. Оформлення рецептів на окуляри. Практичні навички - провести визначення рефракції суб'єктивним методом; - провести визначення гостроти зору; - провести вимірювання відстані між центрами зіниць; - виписати рецепт на окуляри.	2	О.М. Корконігіпо «Медсестринство в офтальмології» Київ «Медицина» 2008 р. с. 87-96. Г.Д. Жабосєдов «Практикум з очних хвороб» Київ «Здоров'я» 2002р. с. 24-28.
4	Методи лікування очних хвороб. Ознайомитись з групами препаратів для місцевого лікування. Мідріатики,міотики, препарати що зніжують ВОТ.	2	О.М. Корконігіпо «Медсестринство в офтальмології» Київ «Медицина» 2008 р. с. 54-70. Г.Д. Жабосєдов «Практикум з очних хвороб» Київ «Здоров'я» 2002р. с. 28-36 .с.49-50

	Ознайомитись з групами препаратів для загального лікування захворювань ока. Фізіотерапевтичні методи лікування. Практичні навички - провести закапування крапель в очі; - провести закладання мазей за повіки ; - провести накладання пов'язок на очі ; - виписати рецепти.		
5	Медсестринський процес при захворюваннях кон'юктиви . Особливості мед сестринської діяльності в процесі діагностики та лікування пацієнтів при різних кон'юктивітах. Профілактика ускладнень. Практичні навички - провести зовнішній огляд кон'юктиви; - провести огляд кон'юктиви методом бічного освітлення ; - ознайомитися з профілактикою гонобленореї; - провести промивання кон'юнктивального мішка.	2	О.М. Корконігіно «Медсестринство в офтальмології» Київ «Медицина» 2008 р. с. 45-54. Г.Д. Жабоедов «Практикум з очних хвороб» Київ «Здоров'я» 2002р. с. 46-53
6	Медсестринський процес при трахомі. Відпрацювання етапів мед сестринського процесу в разі трахоми. Дотримання правил техніки безпеки при обстеженні та догляді за пацієнтом , правил професійної безпеки та протиепідемічного режиму. Практичні навички - провести вивертання верхньої повіки і огляд кон'юктиви; - оволодіти методикою взяття мазків із кон'юктиви; - провести обстеження кон'юктиви лікарськими засобами.	2	О.М. Корконігіно «Медсестринство в офтальмології» Київ «Медицина» 2008 р. с. 54-58. Г.Д. Жабоедов «Практикум з очних хвороб» Київ «Здоров'я» 2002р. с. 46-50
7	Медсестринський процес при захворюваннях повік. Оволодіння навичками медсестринського обстеження пацієнта , встановлення мед сестринського діагнозів . планування медсестринських втручань та реалізація їх. Практичні навички - провести зовнішній огляд повік ; - проведет масаж повік ; - провести вивертання верхніх повік ; Провести оброблення хрящового краю повік.	2	О.М. Корконігіно «Медсестринство в офтальмології» Київ «Медицина» 2008 р. с. 77-81. Г.Д. Жабоедов «Практикум з очних хвороб» Київ «Здоров'я» 2002р. с. 32-34 .с.40-41

8	Медсестринський процес при захворюваннях слізного апарату очей. Особливості перебігу дакриоцистити, дакриоденіту, профілактика ускладнень. Участь медичної сестри в діагностиці прохідності слізних шляхів. Практичні навички - провести зовнішній огляд слезових органів; - провести масаж ділянки слізного мішка; - ознайомитись з методом дослідження прохідності слезових шляхів; - ознайомитись з методом промивання слезових шляхів.	2	О.М. Корконігіно «Медсестринство в офтальмології» Київ «Медицина» 2008 р. с. 80-83. Г.Д. Жабоедов «Практикум з очних хвороб» Київ «Здоров'я» 2002р. с. 60-64 .
9	Мед сестринський процес при захворюваннях опорно рухового апарату очей. Проблеми пацієнтів при захворюваннях рухового апарату очей . Спів дружна і паралітична косоокість.Визначення кута косоокості. Участь медсестри в діагностиці і лікуванні амбіопатії. Практичні навички - провести визначення гостроти зору; - провести визначення характеру зору за методом Кальфа; - провести визначення видів косоокості суб'єктивними методами; - провести визначення кута косоокості за методом Гіршберга.	2	О.М. Корконігіно «Медсестринство в офтальмології» Київ «Медицина» 2008 р. с. 84-85. Г.Д. Жабоедов «Практикум з очних хвороб» Київ «Здоров'я» 2002р. с. 38-40
10	Медсестринський процес при захворюваннях орбіти. Медсестринське обстеження та діагностика при флемоні орбіти , пухлинах.Особливості лікування , профілактики . Практичні навички - провести зовнішній огляд очного яблука; - провести оцінювання очного яблука; - провести накладання повязок на око; - ознайомитись з методикою проведення парабульбарних та субкон'юнктивальних ін'єкцій .	2	О.М. Корконігіно «Медсестринство в офтальмології» Київ «Медицина» 2008 р. с. 60-75. Г.Д. Жабоедов «Практикум з очних хвороб» Київ «Здоров'я» 2002р. с. 34-37
11	Медсестринський процес при захворюваннях склери і рогівки. Відпрацювання етапів мед сестринського процесу при склериті ,кератиті .	2	О.М. Корконігіно «Медсестринство в офтальмології» Київ «Медицина» 2008 р. с. 99-107 Г.Д. Жабоедов «Практикум з очних хвороб» Київ «Здоров'я» 2002р. с. 51-54

	Догляд за пацієнтом ,виконання лікарських призначень. <i>Практичні навички</i> - провести зовнішній огляд рогівки і склери; - визначити чутливість рогівки; - ознайомитись з методом проведення фенолресцеїнової проби.		
12	Медсестринський процес при захворюваннях судинної оболонки очей Відпрацювання етапів мед сестринського процесу при увеїті , іридоцикліті , хоріоїдиті. Медсестринське обстеження . <i>Практичні навички</i> - провести зовнішній огляд райдужки - провести огляд райдужки методом бічного освітлення ; - провести визначення болючості ока; - біомікроскопія судинної оболонки ока.	2	О.М. Корконігіно «Медсестринство в офтальмології» Київ «Медицина» 2008 р. с. 117-123 Г.Д. Жабосєдов «Практикум з очних хвороб» Київ «Здоров'я» 2002р. с. 139-152
13	Медсестринський процес при захворюваннях кришталика. Відпрацювання етапів мед сестринського процесу при катаракті. Післяопераційний догляд <i>Практичні навички</i> -провести огляд кришталика у провідному світлі; - провести огляд кришталика за допомогою біомікроскопа; - скласти план підготовки хворого до операції; -провести догляд за хворим після операції.	2	О.М. Корконігіно «Медсестринство в офтальмології» Київ «Медицина» 2008 р. с. 108-116 Г.Д. Жабосєдов «Практикум з очних хвороб» Київ «Здоров'я» 2002р. с. 51-53
14	Медсестринський процес при глаукома. Відпрацювання етапів мед сестринського процесу в разі глаукоми. Мед сестринська діагностика гострого нападу глаукоми, надання невідкладної допомоги відповідно до протоколів лікування. <i>Практичні навички</i> - провести визначення гостроти зору ; - провести визначення меж поля зору ; - провести закрапування крапель ; -провести вимірювання ВОТ методом пальпації; - провести вимірювання ВОТ за допомогою тонометра.	2	О.М. Корконігіно «Медсестринство в офтальмології» Київ «Медицина» 2008 р. с. 59-69 Г.Д. Жабосєдов «Практикум з очних хвороб» Київ «Здоров'я» 2002р. с. 54-59
15	Медсестринський процес при захворюваннях сітківки і зорового нерва.	2	О.М. Корконігіно «Медсестринство в офтальмології» Київ «Медицина» 2008 р. с. 119-122

	Особливості мед сестринської діагностики захворювань сітківки , зорового нерва. Відпрацювання етапів мед сестринського процесу Практичні навички - провести визначення меж поля зору ; - провести визначення гостротм зору ; - провести закапування крапель; -провести зворотню офтальмоскопію.		Г.Д. Жабоєдов «Практикум з очних хвороб» Київ «Здоров'я» 2002р. с. 173-193
16	Медсестринський процес при пораненнях органа зору. Відпрацювання етапів мед сестринського процесу при пораненнях очного яблука та його захисного апарату. Практичні навички - провести огляд переднього відрізка ока за допомогою біомікроскопа ; - провести видалення стороннього тіла з кон'юктиви , очного яблука. -ознайомитись з видаленням стороннього тіла з рогівки ; - ознайомитись з наданням невідкладної допомоги при пораненнях органа зору.	2	О.М. Корконігіно «Медсестринство в офтальмології» Київ «Медицина» 2008 р. с. 87-96 Г.Д. Жабоєдов «Практикум з очних хвороб» Київ «Здоров'я» 2002р. с. 56-60
17	Медсестринський процес при опіках органа зору. Відпрацювання етапів мед сестринського процесу при опіках органа зору . Засвоєння та надання невідкладної долікарської допомоги при опіках органа зору відповідно до протоколів лікування. Практичні навички - провести промивання кон'юктиви; - провести накладання асептичної пов'язки на очі ; - провести закапування крапель в очі ; - скласти план надання невідкладної допомоги при опіках ока.	2	О.М. Корконігіно «Медсестринство в офтальмології» Київ «Медицина» 2008 р. с. 87-96 Г.Д. Жабоєдов «Практикум з очних хвороб» Київ «Здоров'я» 2002р. с. 126-130

7.4 Теми для самостійної роботи

№ п/п	Назва теми	Кількість годин	Рекомендовані джерела
1	Історія розвитку офтальмології в Україні. План 1. Заповнити орієнтовну схему історії хвороби з офтальмології.	4	О.М. Корконігіно «Медсестринство в офтальмології» Київ «Медицина» 2008 р. с. 7-22 Г.Д. Жабоєдов «Практикум з очних хвороб» Київ «Здоров'я» 2002р. с. 7-14 с. 291-294

	2. Скласти план профілактичних заходів в збереженні зору серед населення. 3. Скласти план поетапної офтальмологічної допомоги населенню.		
2	План обстеження пацієнтів із захворюваннями очей. План 1. Ознайомитися із суб'єктивними методами обстеження очей (скарги, анамнез). 2. Провести зовнішній огляд офтальмологічного пацієнта. 3. Провести функціональні методи дослідження. 4. Ознайомитись з інструментальними методами дослідження.	4	О.М. Корконігіно «Медсестринство в офтальмології» Київ «Медицина» 2008 р. с. 38-43 Г.Д. Жабоедов «Практикум з очних хвороб» Київ «Здоров'я» 2002р. с. 15-43
3	Ускладнення аномалій рефракції. Медсестринська діагностика. План 1. Скласти план медсестринської діагностики при спазмі акомодативної, відшаруванні сітківки. 2. Провести корекцію і профілактику аномалій рефракції. 3. Провести догляд за контактними лінзами.	4	О.М. Корконігіно «Медсестринство в офтальмології» Київ «Медицина» 2008 р. с. 91-96 Г.Д. Жабоедов «Практикум з очних хвороб» Київ «Здоров'я» 2002р. с. 67-79
4	Медсестринський процес при гонобленорей. План 1. Скласти план медсестринського обстеження при гонобленорей. 2. Скласти план реалізації медсестринських втручань при гонобленорей. 3. Ознайомитись з методикою проведення профілактики гонобленорей новонародженим. 4. Відпрацювання медичних навичок.	4	О.М. Корконігіно «Медсестринство в офтальмології» Київ «Медицина» 2008 р. с. 52-54 Г.Д. Жабоедов «Практикум з очних хвороб» Київ «Здоров'я» 2002р. с. 108-111
5	Профілактика захворювань повік. Роль медсестри. План 1. Скласти план профілактичних заходів при захворюваннях повік. 2. Провести оброблення переднього краю повік ліками.	3	О.М. Корконігіно «Медсестринство в офтальмології» Київ «Медицина» 2008 р. с. 77-81 Г.Д. Жабоедов «Практикум з очних хвороб» Київ «Здоров'я» 2002р. с. 70-75

	3. Скласти план догляду за пацієнтами з хворобами повік. 4. Відпрацювання практичних навичок.		
6	Ускладнення захворювань слізного апарату. Медсестринська діагностика. План 1. Скласти план обстеження при флегмоні слізного мішка, хронічному кон'юнктивіті, флегмоні верхньої повіки. 2. Ознайомитись з методикою промивання слізних шляхів. 3. Ознайомитись з проведенням канальцевої- носової проби. 4. Відпрацювання практичних навичок.	3	О.М. Корконігіно «Медсестринство в офтальмології» Київ «Медицина» 2008 р. с. 81-83 Г.Д. Жабоедов «Практикум з очних хвороб» Київ «Здоров'я» 2002р. с.
7	Роль медсестри в лікуванні і профілактиці косоокості. План 1. Ознайомитись з методикою визначення кута косоокості суб'єктивним методом. 2. Ознайомитись з диференційовано-діагностичними критеріями співдружної та паралітичної косоокості. 3. Ознайомитись з оптичним, орт оптичним лікуванням косоокості. 4. Відпрацювання практичних навичок.	3	О.М. Корконігіно «Медсестринство в офтальмології» Київ «Медицина» 2008 р. с. Г.Д. Жабоедов «Практикум з очних хвороб» Київ «Здоров'я» 2002р. с. 74-82
8	Захворювання очей пов'язані з патологією серцево – судинної системи. Медсестринська діагностика. План 1. Скласти план обстеження очей з гіпертонічною хворобою, артеріальною гіпертензією, при атеросклерозі судин. 2. Провести аналіз біомікроскопії заднього відрізка очного яблука. 3. Скласти план профілактичних заходів захворювань очей пов'язаних з патологією серцево-судинної системи. 4. Відпрацювання практичних навичок.	4	О.М. Корконігіно «Медсестринство в офтальмології» Київ «Медицина» 2008 р. с. Г.Д. Жабоедов «Практикум з очних хвороб» Київ «Здоров'я» 2002р. с. 322-330
9	Патологічні зміни очей при ендокринних захворюваннях та авітамінозах. Медсестринська діагностика.	4	О.М. Корконігіно «Медсестринство в офтальмології» Київ «Медицина» 2008 р. с. Г.Д. Жабоедов «Практикум з очних хвороб» Київ «Здоров'я» 2002р.

	<i>План</i> 1. Провести аналіз очного дна при цукровому діабеті, тиреотоксикозі, мікседемі, гіповітамінозах. 2. Скласти план профілактичних заходів для покращення зору при ендокринних захворюваннях. 3. Виписати вітамінні очні краплі. 4. Відпрацювання практичних навичок.		с. 330-342
10	Медсестринський процес при природжених глаукомі. <i>План</i> 1. Скласти план обстеження при природжених глаукомі. 2. Ознайомитись з методикою вимірювання ВОТ методом Маклакова. 3. Ознайомитись з методами хірургічного лікування природженої глаукоми. 4. Відпрацювання практичних навичок.	4	О.М. Корконігіно «Медсестринство в офтальмології» Київ «Медицина» 2008 р. с. 87-96 Г.Д. Жабоедов «Практикум з очних хвороб» Київ «Здоров'я» 2002р. С. 208-303
11	Види і причини сліпоти. <i>План</i> 1. Ознайомитись з медико-соціальною експертизою при захворюваннях очей. 2. ознайомитись з законом «Про основи соціального захисту інвалідів в Україні». 3. Ознайомитись з методикою симуляції двобічної сліпоти. 4. Ознайомитись з завданнями Українського товариства сліпих (УТОС).	3	О.М. Корконігіно «Медсестринство в офтальмології» Київ «Медицина» 2008 р. с. Г.Д. Жабоедов «Практикум з очних хвороб» Київ «Здоров'я» 2002р. с. 412-420
12	Професійні ушкодження очей . Роль медсестри в їх профілактиці і діагностиці. <i>План</i> 1. Ознайомитись з невідкладною допомогою при контузії органа зору. 2. Ознайомитись з невідкладною допомогою при пораненнях органа зору. 3. Ознайомитись з невідкладною допомогою при хімічних , термічних опіках зору. 4. Скласти план профілактики заходів при опіках органа зору.	4	О.М. Корконігіно «Медсестринство в офтальмології» Київ «Медицина» 2008 р. с. Г.Д. Жабоедов «Практикум з очних хвороб» Київ «Здоров'я» 2002р. с. 406-410
13	Характеристика тяжких ушкоджень органа зору . <i>План</i>	3	О.М. Корконігіно «Медсестринство в офтальмології» Київ «Медицина» 2008 р. с.

1. Ознайомитись з тяжкими ушкодженнями ока та їх ускладненнями. 2. Ознайомитись з показаннями та способами видалення очного яблука. 3. Відпрацювання практичних навичок.		Г.Д. Жабосєдов «Практикум з очних хвороб» Київ «Здоров'я» 2002р. с. 392-399
--	--	--

Лекційні ,практичні та індивідуальні заняття, самостійна робота здобувачів освіти, консультації.

Лекції проводяться з використанням мультимедійних презентацій.

Практичні заняття проводяться з використанням методичних рекомендацій, мультимедійних презентацій.

Самостійна зозаудиторна робота освіти забезпечується методичними рекомендаціями та робочим зошитом для її виконанням.

Поточний контроль здійснюється на кожному практичному занятті з обов'язковим виставленням оцінки.

Методи контролю: індивідуальне опитування , фронтальне опитування , співбесіда.

Методи самоконтролю: письмовий текстовим контроль, розв'язування клінічних ситуаційних задач , виступ з доповіддю , самостійного опрацювання, виконання індивідуального дослідного завдання , відпрацювання та демонстрація практичних навичок.

Підсумковий контроль проводиться у вигляді диференційованого заліку з виставленням підсумкової оцінки.

Методи та форми діагностики результатів навчання

Методи усного контролю –бесіда, розповідь студента, роз'яснення, читання тексту, технологічної карти, схеми та ін.

Письмовий контроль - контрольна робота, твір, диктант, реферат

Виконання практичних робіт

Дидактичний тест – набір стандартизованих завдань з визначеного матеріалу, який встановлює ступінь засвоєння його учнями.

Індивідуальна перевірка - має меті з'ясування рівня засвоєння студентом певних знань, умінь і навичок, рівня формування професійних рис, а також визначення напрямів роботи.

Фронтальна перевірка - форма контролю спрямована на з'ясування рівня засвоєння студентами програмного матеріалу за порівняно короткий час (10–15 хв.).

Консультації - сприяють нагромадженню необхідної для оцінювання інформації. **консультацій з контрольними функціями**: консультації, на яких викладач перевіряє конспекти першоджерел, самостійну роботу над допоміжною літературою, допомагає студентам оформлювати необхідні узагальнення; **консультацій**, на яких студенти відпрацьовують пропущені лекції, практичні заняття тощо.

Колоквіум - проводиться як співбесіда з окремих питань, визначених викладачем заздалегідь. При підготовці до них студентам повідомляють основну та додаткову літературу для опрацювання.

Підсумкові форми контролю - диференційовані заліки.

Критерії оцінювання результатів навчання

Оцінка теоретичних знань в ході підсумкового контролю у тестовій формі (диференційовані заліки), здійснюється за чотирибальною системою відповідно до наступної шкали:

№ з/п	Оцінка	% правильних відповідей
1	відмінно - «5»	90-100%
2	добре – «4»	75-89%
3	задовільно – «3»	50-74%
4	незадовільно «2»	0-49%

Оцінка знань в усній або письмовій формі (без використання тестів) та практичної підготовки здійснюється за чотирибальною системою відповідно до наступних критеріїв:

Оцінка	Вимоги до знань студентів	Вимоги до умінь і навичок студентів
--------	---------------------------	-------------------------------------

«відмінно»	Глибоке і повне опанування змістом навчального матеріалу, в якому студент легко орієнтується, володіння понятійним апаратом, уміння пов'язувати теорію з практикою, вирішувати практичні завдання, висловлювати і обґрунтовувати свої судження; грамотний, логічний виклад відповіді, вірне використання медичної термінології, міжпредметних зв'язків.	Ефективне використання маніпуляційної техніки, високий рівень засвоєння практичних навичок, виконання їх без помилок у відповідності до алгоритму, дотримання етапів медсестринського процесу, правильно вказані показання та протипоказання до виконання маніпуляції.
«добре»	Повне засвоєння навчального матеріалу, володіння понятійним апаратом, орієнтування у вивченому матеріалі, свідоме використання знань для вирішення практичних завдань, грамотний виклад відповіді, але у змісті і формі відповіді наявні окремі неточності (похибки).	Загалом дотримання етапів медсестринського процесу, застосування неповної інтеграції знань при вирішенні клінічних ситуацій, під час виконання практичних навичок наявні 1-2 незначні помилки, що не впливають на стан здоров'я пацієнта.
«задовільно»	Знання і розуміння основних положень навчального матеріалу загалом, однак, при цьому виклад його неповний, непослідовний, допускаються неточності у визначенні понять, термінів та при використанні знань для вирішення практичних клінічних завдань, невміння доказово обґрунтовувати свої судження.	Невміння використати інтеграцію знань при вирішенні клінічних ситуацій, допускаються помилки у визначенні етапів медсестринського процесу та реалізації сестринського догляду, наявні помилки при виконанні практичних навичок, що можуть призвести до погіршення стану здоров'я пацієнта.
«незадовільно»	Розрізнені, безсистемні знання, студент майже не орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, хаотично і невпевнено викладає матеріал, допускаються помилки у визначенні понять, термінів, перекручується їхній зміст, відсутні міжпредметні зв'язки.	Неспроможність використовувати знання при вирішенні практичних завдань, невміння визначити та реалізувати етапи медсестринського процесу, наявність суттєвих помилок при виконанні практичних навичок або навіть однієї помилки, що призведе до значного погіршення стану здоров'я та загрози життю пацієнта.

1. Проведення зовнішнього огляду ока та захисного апарату.
2. Вивертання повіки.
3. Збирання анамнезу.

4. Визначення гостроти зору.
5. Визначення поля зору.
6. Вимірювання величини внутрішньоочного тиску.
7. Визначення кольоросприйняття.
8. Досліджування бінокулярного зору (метод Соколова).
9. Визначення кута косоокості (спосіб Гіршберга).
10. Вимірювання температури тіла.
11. Проведення проби на глаукому.
12. Визначення стадії глаукоми.
13. Проведення пальпації ока.
14. Перевірка прохідності слізних шляхів.
15. Трамбування результатів обстежень.
16. Проведення коларголової проби.
17. Промивання очей.
18. Закапування очей.
19. Закладання мазі за повіку.
20. Промивання слізних шляхів.
21. Введення ліків під кон'юнктиву.
22. Ставлення п'явок на скроні.
23. Введення ліків підшкірно, внутрішньом'язево, внутрішньовенно.
24. Догляд за дренажем.
25. Накладання монокулярної пов'язки.
26. Накладання бінокулярної пов'язки.
27. Корекція порушень рефракції.
28. Надання пояснень використуванню лінз при різних видах порушень рефракції.
29. Проведення оклюзії здорового ока.
30. Масаж повік.
31. Оброблення хрящового краю повік.
32. Взяття крові на біохімічне дослідження.
33. Взяття матеріалу з кон'юнктиви на бактеріологічне дослідження.
34. Догляд хворого після операції.
35. Дотримання правил техніки безпеки та охорони праці в галузі, професійної безпеки, протиепідемічного режиму при роботі в офтальмологічному відділенні лікувально-профілактичного закладу.

1. Оболонки очного яблука.
2. Будова та функції зовнішньої оболонки ока.
3. Будова внутрішньої оболонки ока, функції.
4. Будова середньої оболонки ока, функції.
5. Біокулярний зір.
6. Функції зорового нерва.
7. Будова кута передньої камери, функції.
8. Будова повік.
9. Гідродинаміка ока.
10. Будова слізного апарату ока.
11. Характеристика внутрішньоочного тиску.
12. Шляхи відтоку водянистої вологи.
13. Будова та функції склистого тіла.
14. Слізовивідні шляхи.
15. Характеристика периферійного зору.
16. Оптична система ока.
17. Основа кольорового зору.
18. Зорові функції органа зору.
19. Визначення центрального зору.
20. Поняття про клінічну рефракцію.
21. Поняття про акомодацию.
22. Вікові особливості кришталика, вплив їх на його функцію.
23. Види акомодации.
24. Поняття про астигматизм.
25. Еметропічна рефракція.
26. Особливості догляду за контактними лінзами.
27. Визначення периферійного зору.
28. Визначення гіперметропічної рефракції.
29. Визначення міопії.
30. Особливості корекції короткозорості та далекозорості.
31. Поняття за пресбіопією.
32. Вимоги до використання очних крапель.
33. Механізми забезпечення стабільності очного тиску.
34. Препарати, що звужують зіницю.
35. Препарати, що розширюють зіницю.
36. Лікарські засоби, які використовують для місцевого лікування очей.
37. Способи місцевого лікування очей.
38. Відмінності ячменя від блефариту.
39. Трахома, причини виникнення, ознаки.
40. Медсестринський процес при трахомі.
41. Причини виникнення виразкового блефариту.
42. Поверхнева ін'єкція, відмінності від глибокої.
43. Відмінності лусочкового та виразкового блефаритів.
44. Ускладнення ячменя.
45. Медсестринська діагностика кон'юнктивіту.
46. Ускладнення кон'юнктивіту.
47. Відмінності бактеріального та вірусного кон'юнктивіту.
48. Медсестринська діагностика дакриоцистити.
49. Причини та ознаки дакриоденіту.

50. Способи визначення прохідності слізних шляхів.
51. Препарати для лікування вірусного і бактеріального кон'юнктивіту.
52. Профілактика кон'юнктивіту.
53. Медсестринське спостереження при кон'юнктивіті.
54. Особливості алергійного кон'юнктивіту.
55. Загальне і місцеве лікування алергійного кон'юнктивіту.
56. Запалення рогівки, класифікація.
57. Медсестринська діагностика кератиту.
58. План медсестринських втручань при кератиті.
59. Ускладнення кератиту.
60. Причини виникнення кератиту.
61. Невідкладна допомога при ушкодженнях рогівки.
62. Медсестринська діагностика іридоцикліту.
63. Відмінності гострого іридоцикліту від нападу глаукоми.
64. Медсестринська діагностика глаукоми.
65. Медсестринські втручання при іридоцикліті.
66. Принципи лікування більма.
67. Профілактика гострого нападу глаукоми.
68. Медсестринський процес при глаукомі.
69. Причини та ознаки гострого нападу глаукоми.
70. Препарати, які використовують для зниження очного тиску.
71. Невідкладна допомога при гострому нападі глаукоми.
72. Показання до хірургічного лікування глаукоми.
73. Медсестринська діагностика захворювань переднього та заднього відділів судинної оболонки ока.
74. Причини захворювань судинного тракту.
75. Види ушкоджень ока.
76. Визначення тяжкості контузії.
77. Медсестринська діагностика ушкоджень ока.
78. Основні ознаки проникних поранень ока.
79. Медсестринська допомога при проникних пораненнях ока.
80. Діагностика різних ступенів опіку.
81. Види опіків.
82. Медсестринська допомога при різних видах опіків.
83. Ознаки другого ступеня опіку.
84. Медсестринський процес при захворюваннях сітківки.
85. Причини виникнення крововиливу у сітківку.
86. Медсестринська діагностика крововиливу у сітківку.
87. Медсестринське спостереження при крововиливі у сітківку.
88. Причини виникнення розриву сітківки.
89. Медсестринська діагностика розриву сітківки.
90. Особливості лікування розриву сітківки.
91. Види косоокості.
92. Роль медичної сестри в діагностиці та лікуванні косоокості.
93. Роль загальних захворювань організму в розвитку захворювань ока.
94. Види катаракти.
95. Медсестринська діагностика катаракти.
96. Особливості лікування катаракти.
97. Медсестринська діагностика захворювань орбіти.

98. Консервативне та хірургічне лікування захворювань орбіти.
99. Гострі та хронічні захворювання зорового нерва.
100. Причини та ознаки гострого неврита зорового нерва.
101. План медсестринських втручань при невриті зорового нерва.
102. Причини атрофії зорового нерва.
103. Медсестринська діагностика атрофії зорового нерва.
104. Лікування атрофії зорового нерва.
105. Роль медичної сестри у профілактиці виникнення атрофії зорового нерва.
106. Причини сліпоти.
107. Зв'язок захворювань ока з хворобами серцево-судинної системи.
108. Зв'язок захворювань ока з ендокринними захворюваннями.
109. Професійні захворювання очей.
110. Роль медичної сестри в профілактиці професійних захворювань очей.
111. Правила техніки безпеки та охорони праці, професійної безпеки, протиепідемічного режиму в офтальмологічному відділенні лікувально-профілактичного закладу.

13. Політика освітнього компоненту

Політика щодо академічної доброчесності.

- самостійне виконання навчальних завдань поточного та підсумкового контролів без використання зовнішніх джерел інформації (наприклад, окрім випадків дозволених викладачем, підготовки практичних завдань під час заняття);
- списування під час контролю знань заборонені (в т.ч. із використанням мобільних девайсів);
- самостійне виконання індивідуальних завдань та коректне оформлення посилань на джерела інформації у разі запозичення ідей, тверджень, відомостей.

З метою запобігання, виявлення та протидії академічного плагіату в навчальних працях викладачів, здобувачів освіти в коледжі розроблено «Положення про виявлення та запобігання академічному плагіату Чемеровецького медичного фахового коледжу».

Якщо здобувач освіти має сумніви або непевність, що його дії або бездіяльність можуть порушити

Кодекс академічної доброчесності коледжу, він може звернутися за консультацією до комісії з питань академічної доброчесності.

Політика щодо відвідування.

Політика щодо відвідування усіх форм занять регламентується «Положенням про організацію освітнього процесу у Чемеровецькому медичному фаховому коледжі» та Правилами внутрішнього розпорядку для здобувачів освіти Чемеровецького медичного фахового коледжу.

Здобувач зобов'язаний виконувати правила внутрішнього розпорядку коледжу та відвідувати навчальні заняття згідно з розкладом, дотримуватися етичних норм поведінки. Присутність на занятті є обов'язковим компонентом оцінювання (окрім випадків з поважних причин).

Політика щодо дотримання принципів та норм етики та деонтології здобувачами освіти

Дотримання правил внутрішнього розпорядку коледжу, бути толерантними, доброзичливими та виваженими у спілкуванні зі здобувачами освіти та педпрацівниками, пацієнтами, медичним персоналом закладів охорони здоров'я.

Політика щодо перескладання.

Порядок відпрацювання пропущених занять з поважних та без поважних причин здобувачами освіти коледжу регламентується «Положенням про порядок відпрацювання пропущених теоретичних, практичних, семінарських занять здобувачами освіти у Чемеровецькому медичному фаховому коледжі» та згідно графіку консультацій, відпрацювання пропущених занять.

Політика щодо дедлайнів.

Здобувачі освіти зобов'язані дотримуватися термінів, передбачених вивченням ОК і визначених для виконання усіх видів робіт.

Політика щодо апеляції.

У випадку конфліктної ситуації під час проведення контрольних заходів або за їх результатами, здобувач освіти має право подати апеляцію згідно з «Положенням про апеляцію результатів підсумкового контролю здобувачів освіти Чемеровецького медичного фахового коледжу»

Політика щодо конфліктних ситуацій.

Порядок і процедури врегулювання конфліктів, пов'язаних із корупційними діями, зіткненням інтересів, різними формами дискримінації, сексуальними домаганнями, міжособистісними стосунками та іншими ситуаціями, що можуть виникнути під час навчання, регламентуються «Положенням про запобігання, попередження та врегулювання випадків, пов'язаних із сексуальними домаганнями і дискримінацією у Чемеровецькому медичному фаховому коледжі», «Положенням про врегулювання конфліктних ситуацій в Чемеровецькому медичному фаховому коледжі».

Конфліктні ситуації, що виникають у сфері стипендіального забезпечення здобувачів освіти, вирішуються стипендіальними комісіями відділень коледжу в межах їх повноважень, відповідно до Правил призначення і виплати соціальних стипендій здобувачам освіти Чемеровецького медичного фахового коледжу, Правил призначення і виплати академічних стипендій здобувачам освіти Чемеровецького медичного фахового коледжу.

14. Сторінка курсу на платформі Moodle

15. Рекомендовані джерела інформації

Основна література:

Шегедин М.Б., Антоненко Ю.О., Ольхова О.В. Медсестринство в офтальмології: навч. посібник — Вінниця: Нова книга, 2008. — 104 с.

Жабоедов Г.Д., Кіреєв В.В. Практикум з очних хвороб: навч. посібник. — К.: Здоров'я, 2002. — 64 с.

Жабоедов Г.Д. Терапевтична офтальмологія: навч. посібник. — К.: Здоров'я, 2003. — 134 с.

Корконішко О.М. Медсестринство в офтальмології. — К.: Медицина, 2008. — 200 с.

Новицький І.Я. Очні хвороби: підручник. — К.: Здоров'я, 1998. — 184 с.

Додаткова література:

Офтальмологія: *Нормативне виробничо-практичне видання.* — К.: МНІАЦ медичної статистики; МВЦ “Медінформ”, 2006. — 408 с.

Сомов Е.Е. Глазные болезни и травмы. — СПб: Санкт-Петербургское мед. изд-во, 2001. — 236 с.

Інформаційні ресурси:

1. <https://moz.gov.ua/> - офіційний сайт Міністерства охорони здоров'я України.

Укладач: _____ М.І.Гладкий
(підпис)